

Nieuwkomers in de klas

IN HET LAGER ONDERWIJS: WAT NU?

Je lesgeven optimaal afstemmen op je diverse publiek is een vereiste in veel klassen, maar wat als je klasgroep ook nog een of meer anderstalige nieuwkomers telt? Welke extra aanpassingen kan je dan doorvoeren om je lessen zowel voor je reguliere leerlingen als voor de nieuwkomers taalkrchtig te maken?

Hilde Imberechts

Over de auteur

HILDE IMBERECHTS

is sedert 2001 verbonden aan Hogeschool PXL. Ze is lector Nederlands aan de opleiding Leraar Lager onderwijs, coördinator van het postgraduaat Leesbeleid en taalbeleidscoördinator van het departement Lerarenopleiding. Ze voert sinds 2018 onderzoek naar het onderwijs aan anderstalige nieuwkomers in het lager onderwijs.

Sedert enkele jaren kent ons onderwijs een instroom van anderstalige nieuwkomers. In het basisonderwijs worden veel van hen in de 'gewone' klassen opgevan-

gen, al krijgen de klasleerkrachten vaak ondersteuning van een zorgleerkracht. Die nieuwkomers hebben een andere thuistaal maar zullen het Nederlands in

zekere mate moeten beheersen om zich in de samenleving te redden. Bovendien hebben ze in het onderwijs de instructietaal nodig, een taal die ook voor veel Nederlandstalige kinderen niet eenvoudig is. De leerkrachten van de reguliere klassen zien zich dus met een grote (extra) verantwoordelijkheid geconfronteerd: ze moeten het begrip en het gebruik van de dagelijkse en de schooltaal stimuleren bij alle leerlingen, ongeacht hun thuistaal.

In ideale omstandigheden zijn leerkrachten zich voortdurend bewust van hun taalgebruik en het belang van veel interactie en doordachte feedback. Die 'taalgroeimiddelen' zijn zowel voor eerste- als voor tweedetaalgebruikers cruciaal. Helaas volstaan ze niet voor de nieuwkomers met een andere thuistaal en geen of een beperkte kennis van de schooltaal Nederlands. Voor hen zijn nog extra adaptaties noodzakelijk. Het onderzoek 'ANNA' van Hogeschool PXL (zie kader) leidde tot een plan van aanpak dat aanpassingen op drie vlakken voorstelt: je kan als leerkracht differentiëren in de doelen die je vooropstelt, de activiteiten en de organisatie.

DOELEN

Kies voor de AN (anderstalige nieuwkomer) alleen de inhoudelijke doelen die functioneel zijn. Het is voor nieuwkomers in de eerste plaats belangrijk dat ze zich kunnen behelpen in het dagelijkse leven en de schoolgemeenschap. Bij lesonderwerpen en -doelen die concreet zijn en zich in het hier-en-nu afspelen zijn ze - vooral bij aanvang in het onderwijs - het meest gebaat.

Selecteer altijd enkele talige doelen. Hou de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de AN voor ogen. De vaardigheden die centraal staan in het onderwijs zijn essentieel: mondelinge instructies begrijpen, vragen stellen, informatie uit een geschreven tekst halen enzovoort.

Selecteer de voor de AN meest zinvolle begrippen. Beschouw woordenschat zeker niet als een apart domein. Kinderen leren geen woorden door voorwerpen op prenten te benoemen, wel door ze in mondelinge of schriftelijke communicatie eerst te begrijpen en ten slotte ook zelf te gebruiken. Bedenk welke woorden je in je les zeker wil aanbrengen.

ACTIVITEITEN

Pas de opdrachten aan voor de AN. Ga na wat de AN dient te kunnen/kennen, en maak de opdrachten haalbaar zodat de leerlingen succes kunnen ervaren. Laat taken die niet realistisch voor hen zijn wegvallen.

Geef de AN extra context of materiaal. Door woordkaarten, prenten, voorwerpen enzovoort te voorzien of door de AN de computer te laten gebruiken, door zelf betekenissen uit te beelden, opdrachten voor te doen en dergelijke worden taken voor hen concreter. Sta

ook stil bij de strategieën die de leerlingen kunnen inzetten bij het uitvoeren van een taak.

Bied ondersteuning door een rijk taalaanbod. Praat tegen de AN niet in een basale taal maar denk bewust na over je eigen taalgebruik: formuleer volledige zinnen, herhaal kernbegrippen, spreek nadrukkelijk, geef stapsgewijze instructies ...

Sta toe dat de AN hun thuistaal functioneel inzetten. Laat de nieuwkomers hun thuistaal gebruiken om te overleggen of de leerinhouden aan elkaar uit te leggen, laat hen de betekenis van Nederlandse woorden in hun thuistaal opzoeken via een vertalingsprogramma enzovoort. Functioneel inzetten betekent dat de thuistaal gebruikt mag worden voor een extra toelichting, een voorbeeld, een korte uitleg (door een medeleerling met dezelfde thuistaal). Het doel blijft dat leerlingen de inhoud in het Nederlands beheersen.

Voer korte reflectiegesprekken met de AN. Voorzie regelmatig tijd om met individuele leerlingen voor, tijdens en na de uitvoering van een taak kort te reflecteren. Maak zo duidelijk wat je doelen zijn en tracht te achterhalen hoe ze de les verwerken.

ORGANISATIE

Laat de AN met andere leerlingen samenwerken. Samenwerken in duo's of in groepen biedt anderstalige leerlingen de kans hun taalgebruik te oefenen: ze kunnen actief luisteren, zelf spreken, lezen en schrijven. Kies voor heterogene groepen waardoor ze impliciet leren van de Nederlandstalige leerlingen en breng hen vooral samen in kleine aantallen.

Stel enkele taalvaardige leerlingen aan als minimeesters of -juffen voor de AN. De nieuwkomer kan soms aan

een opdracht werken onder toezicht of begeleiding van één of enkele medeleerlingen die helpen waar nodig. Het is in dit geval wel belangrijk dat de leerkracht de werking observeert en nagaat of de begeleiding wel volstaat en op de juiste manier gebeurt.

Pas zo nodig je klasinrichting aan. Breng concrete materialen mee naar je lokaal, hang posters op, voorzie beeldwoordenboeken, filmpjes en dergelijke. Denk ook na over de plaatsing van de banken en faciliteer zo het duo- en groepswork.

Uiteraard is het onbegonnen werk om alle lessen op elk punt af te stemmen op de anderstalige leerlingen, maar ook kleine adaptaties kunnen voor nieuwkomers een groot verschil maken en hun kansen op succes verhogen.

- 'ANNA' is een focusproject van Hogeschool PXL met als onderzoeksvraag: "Welke ondersteuning hebben leerkrachten van reguliere klassen in het lager onderwijs nodig om hen te versterken in hun omgang met anderstalige nieuwkomers, zodat deze de onderwijsactiviteiten met succes kunnen volgen?"
- Het project liep van september 2018 tot augustus 2020 en resulteerde in de website anna.pxl.be; daarop worden de producten voorgesteld: het plan van aanpak, de kijkwijzers voor niveau- en progressiebepaling van de AN en enkele lesfiches ter inspiratie
- Het vervolproject 'ANNA leest' (2020-2022) focust op de rol die leesbevordering kan spelen om de taalvaardigheid van anderstalige nieuwkomers in een meertalige klassen van het lager onderwijs te stimuleren.